

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

INHOUD: Aankondiging van de Maandvergaderingen p. 13. — Nieuwe leden p. 13. — Voor de jeugdleden p. 13. — Bijeenkomst van de entomologen. p. 13. — De Natuur in. p. 13. — Verslagen van de Maandvergaderingen p. 13. — B. J. J. R. Walrecht. Aantekeningen bij het artikel van de heer P. Geurts, betreffende eigenaardige nestenbouw bij wespen. p. 16. — Dr. H. C. Blöte. Wantsen, Cicaden en Bladvlooien verzameld in 1949 bij het Onderzoek van de Sint-Pietersberg. p. 18. — Dr. H. Schmitz S.J. Chonocephalus elongatus n. sp. p. 21. — Boekbespreking. p. 24.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht op Woensdag 1 Maart om 6 uur in het Museum.

De heer J. van Boven, die zojuist is teruggekeerd van zijn verblijf in de Belgische Congo, zal over zijn reis vertellen.

Te Heerlen op Woensdag 8 Maart om 7 uur in de R.K.H.B.S.

NIEUWE LEDEN.

H. Faase, Fatimaplein 43, Maastricht.
H. J. Heyboer, Inspecteur van Politie, Heulstraat 12 b, Heerlen.
Ir J. G. van Blom, Holzstraat 59, Kerkrade.

VOOR DE JEUGDLEDEN.

Vergadering op *Woensdag 8 Maart om 6 uur in het Museum.*

Dr Terhal zal aan de hand van projectieplaatjes een lezing houden over: Instinct en instincthandelingen.

Gelieve *Zaterdag en Zondag, 25 en 26 Maart* te reserveren om mee te doen aan het phaenologie-onderzoek van de N. J. N. Bijzonderheden zullen nog nader bekend gemaakt worden.

Vogelzangexcursie in het Stadspark op *Zaterdag 18 Maart*, o.l.v. de heer P. Wassenberg. Bijeenkomst om 7 uur aan de Warenkeuringsdienst.

BIJENKOMST VAN DE ENTOMOLOGEN
op *Donderdag 30 Maart* om half zeven in het museum.

DE NATUUR IN.

Op *Woensdagmiddag 22 Maart*, zal onder leiding van de directeur van het bedrijf, de heer van Gils, de Tregabron-exploitatie bezichtigd kunnen worden. Ook de heer van Rummelen, die deze warmwaterbron, de enige in Nederland, ontdekt heeft, zal een explicatie geven over de geologische gesteldheid van het terrein.

Deelnemers worden om 3 uur op het Vrijthof (Hoek Herensociëteit, tegenover het Postkantoor) verwacht, of om kwart na drie aan het bedrijf op de Cabergerweg.

Van *20—24 Maart a.s.* zal in het kader van het Sint-Pietersbergonderzoek door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, een entomologische excursie op de berg gehouden worden o.l.v. Dr Blöte. De coleopterologen onder onze leden zullen desgewenst in de gelegenheid gesteld worden nader met dit onderzoek kennis te maken. Wie er belangstelling voor heeft, kan zich aan het museum melden; t.z.t. wordt dan bericht over dag en uur toegezonden.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN
te Heerlen op *Woensdag 11 Jan. 1950.*

Aanwezig de dames Jongmans en Janssen en de heren van Rummelen, van Loo, Kuyper, Coonen, Offermans, Sterk, Adams, Bour, Collin, Warrink, Vos, Bouman, van Winkel, Terhal, Starmans, van Velsen, Bruna, Mientjes, van der Krul, Dijkstra.

Dr Bruna opent de rij van sprekers met een mededeling over het medogenloos uitgraven van lelietjes van dalen door bloemkwekers; correspondentie met deze heren mocht gelukkig succes hebben.

Vervolgens vetroot hij een wulp en een Jan van Gent en vertelt over de levensgewoonten dezer vogels.

Daarna refereert de heer Bruna een artikel

van H. Autrum over bouw en werking van het insecten oog (Experientia, deel V, 1949, pag. 271). Het insecten oog is samengesteld uit honderden kleine oogjes, die elk een gezichtselement vormen; de hoek hiervan bedraagt ongeveer 1 graad; de gezichtsscherpte van de bij is dan ook maar 1/80 van die van de mens. Zo'n mozaïkbeeld levert weinig details, doch heeft het voordeel, dat het beter de richting bepaalt, want het gezichtsveld is in „vakjes" verdeeld.

Autrum bepaalde langs elektrische weg de nawerking der beeldjes in een enkel omma of ooggje. Bij de mens bedraagt deze nawerking 1/15 seconde; bij insecten echter werden waarden gevonden van 60 tot 265 prikkels per seconde, vóór de beelden versmelten. Ze nemen dus gemiddeld 150 beelden per seconde nog gescheiden waar (overeenkomstige waarden bij de mens 20, aap 17, kat 25, kikker 15, kip 40).

Als een bij dus langs een bloem vliegt, ziet zij daarin nog allerlei details, die ons oog bij dezelfde snelheid niet meer ziet.

De ommata zijn vaak breder dan hoog, met het gevolg, dat een dier, dat horizontaal vliegt beter zicht heeft: het ziet namelijk een kleiner aantal beelden in horizontale richting, dus ook minder gauw versmelting der beelden.

Daarna toont de heer Sterk een zoetwatergarmaal, *Athyaepora desmaresti*, even over de Belgische grens gevangen.

Dan houdt de heer van Rummelen een voordracht over het lössöiden-probleem, waarvoor verwezen wordt naar een der eerstvolgende nummers van het maandblad.

te Maastricht op Woensdag 1 Februari 1950.

Aanwezig de dames Minis-van de Geyn, Bels-Koning, Lahaye-de Wit, Berendschot, Maessen, Castro en de heren van Rummelen, Kruytzer, van der Meulen, pater van Summeren, Brans, Nijst, Grégoire, Willems, Rijk, van Sonderen, Mommers, Visser, Wassenberg, Wijsen, Stevens, Ogg, Gytenbeek, Poot, Janssen, Lysen, Beaulen, Dijkstra, Nulens, Jeunhomme, van Noorden, Onstenk en Bingen.

De heer van Rummelen wijdt aan het begin van de vergadering enige ogenblikken aan het verscheiden op 12 Januari l.l. van ons bestuurslid, dokter H. J. Beckers. Ieder, die de necrologie in ons Maandblad van 28 Jan. l.l. gelezen heeft, zal bevroeden, wat het Natuurhistorisch Genootschap aan deze nobele Limburger ver-

loren heeft.

Nagenoeg het voltallig bestuur was op de begrafenis op 16 Januari te Beek aanwezig; namens onze Voorzitter, Rector Jos. P. Cremers, heeft Dr Kruytzer aan de geopende groeve enige gevoelvolle woorden tot dank en afscheid gesproken.

Vervolgens accepteert de waarnemend voorzitter een schenking van enige oude jaargangen van ons Maandblad en enige entomologische werkjes van ons lid, de heer van der Meulen, die in Maart a.s. naar de U.S.A. zal emigreren. De heer van Rummelen dankt de schenker en wenst hem alle goeds in zijn nieuwe vaderland.

Nadat Mevrouw Bels, degenen die niet op de vorige vergadering zijn geweest, naar hun wensen aangaande het aanvangsuur heeft gepolst, deelt zij mede dat de enquête's op vergaderingen en excursies hebben uitgewezen, dat er een grote voorkeur is voor 6 uur. Daar degenen, die juist op de verschuiving van het uur aandrongen, zelfs niet gereageerd hebben, is hiermede voor goed een verandering van het uur van de baan.

De heer Grégoire wil graag navertellen, wat een zijner kennissen, Dr Hupperts, in de bossen van Gulpen beleefde bij een dassenhol. Op een heldere nacht zag hij een das aan de ingang van zijn hol op de uitkijk. Geen onraad ontwaarend kwam Grimbeert helemaal te voorschijn en begon enige keren klagelijk te jammeren. Daarna verdween hij weer in zijn hol en stak af en toe zijn kop eens naar buiten. Even later kwam een andere das spiedend naderbij. De eerste das liep daarop de andere tegemoet en beide negen — ? ter begroeting — met de koppen tegen elkaar. De eerste das stootte weer een klagelijk geluid uit en verdween in het hol; de tweede volgde.

Even daarna was er een geschuifel en gegrom hoorbaar en ineens kwam een das langzaam achterste voren uit het hol, trok en rukte aan een bewegingloos voorwerp, dat door de andere das steeds meer en meer naar buiten werd gewerkt. Het bleek een dode soortgenoot te zijn. Met vereende krachten werd het lijk het bos ingesleept. Hier groeven de twee dassen een kuil, sjouwden het lijk erin en dekten het zo goed mogelijk onder. Een wederzijdse neiging was het einde van dit mooie staaltje van onderling hulpbetoon.

Vervolgens refereert de heer Grégoire een artikel van M. Leclercq over de entomologie en

de gerechtelijke geneeskunde uit „les Naturalistes Belges”, tome 30, no. 4, 1949, pag. 66. Spreker vertelt aan de hand van demonstratiemateriaal uit de museumcollectie welke insecten (voornamelijk vliegsoorten) achtereenvolgens na verloop van dagen, weken, maanden en jaren, op lijken, die in de open lucht liggen, aangetroffen worden. Uit de determinatie van de insectenfauna kan men de datum afleiden, waarop het slachtoffer om het leven is gekomen. Ook de soorten op begraven lijken en lijken die in het water zijn gevonden passeren de revue. Voor nadere details zij verwezen naar boven geciteerd artikel.

De heer Nijst vraagt tevergeefs opheldering over het „zingen” van mussen. Hij bezit n.l. een exemplaar, dat fluit als een kanarie.

Majoor Rijk geeft op, dat tot aan de vorst in Januari diverse primula-soorten in zijn tuin in bloei stonden. Mevr. Bels zag begin Januari ook het peperboompje al bloeien.

Op verzoek van Rector Cremers werden informaties ingewonnen of de naam van het bekende zeeëgeltje uit het Maastrichts krijt, *Proccasidulis lapis-cancri*, in verband staat met het meergenoemde kreeftenoog of *lapis cancri*; beide voorwerpen lijken nl. sterk op elkaar. Dr. H. Engel, conservator van het Zoölogisch Museum te Amsterdam, die studie maakt van cretaceïsche echiniden schrijft dienaangaande het volgende:

„N. G. Leske zegt in zijn Additamenta ad J. Th. Klein, Naturalem Dispositionem Echinodermatum, Lipsiae, 1778:

Echinites lapis cancri. Tab. XLIX, Fig. 10, 11..... Similis est forma quodam modo lapidi, oculus cancri dicto, quem quivis facile noverit. Ideoque nomen hoc triviale dedi...*)

Het komt mij dus voor, dat Leske de naam bedacht heeft, afgaand op de gelijkenis”.

De heer Poot merkt op, dat er deze winter opvallend veel grote bonte spechten voorkomen, een feit, dat door de heer Mommers en Stevens kon worden beaamd.

Zijn verrassende mededeling echter, dat hij bij Nuth-Schinnen de kleine vliegenvanger gezien zou hebben, werd door andere ornithologen wel betwijfeld; de waarneming valt te ver buiten de gewone trekperiode.

*) ...Hij lijkt min of meer op een soort steentje, kreeftenoog genaamd, dat iedereen allicht kent. Daarom heb ik deze alledaagse naam eraan gegeven. Vert. Red.

De heer Stevens heeft een dennenkegel meegebracht, die afkomstig is uit een spechten-smidse uit het Stadspark. De kegel wordt hoog in een spleet van een boom geklemd; daarna hakt de grote bonte specht er stevig op los om de zaadjes eruit te krijgen. De afgekloven kegels liggen in grote getale onder de betreffende bomen.

De heer Janssen (Heerlerheide) vond eind April 1948 in de Koningsbeemden ter plaatse een 15-tal bloeiende exemplaren van *Orchis morio*. Hij plantte een exemplaar over in zijn tuintje. Het bloeide nog 14 dagen en was half Juni geheel verdwenen. Eind Maart 1949 kwam de orchidee pl. m. 4 cm boven de grond, doch bloeide niet. In de beemden kon hij vorig jaar geen enkel exemplaar terugvinden. Begin Januari van dit jaar zag hij in zijn tuin al een klein bladrozet uitkomen. Hij bezocht nu de oorspronkelijke vindplaats in de beemden en zag thans ook daar diverse rozetten. Aan het verder verloop zal aandacht geschonken worden.

Om kwart voor acht sluit de Voorzitter de vergadering.

te Heerlen op Woensdag 8 Februari 1950.

Aanwezig de dames Janssen en Sterken, benevens de heren van Rummelen, van Loo, Coonen, Adams, van der Kruk, Mientjes, Broeder Arnoud, Bour, Friedericy en Dijkstra.

Broeder Arnoud geeft een demonstratie over de gedragingen van de mierenleeuw. Hij bespreekt de levenswijze van deze larve en de wijze waarop zij de insecten vangt. Ook heeft hij de larven en cocons meegebracht van *Diprion pini*, een schadelijk insect voor ons naalddhout.

De heer Adams laat een huid circuleren van een beverrat, gevangen bij de waterwinningswerken van de mijn Laura te Rimburch. Ter vergelijking wordt tevens een opgezet exemplaar van de bisamrat vertoond. Aan de hand van de beschrijving uit Brehm vertelt spreker over de typische levenswijze van deze dieren. De beverrat is waarschijnlijk uit een of andere fokkerij uit de omgeving ontsnapt.

Dr Dijkstra zag nu reeds het sneeuwkllokje en het Maarts viooltje bloeien; deze bloeitijd ligt 10 dagen vroeger dan normaal.

De heer Mientjes vertoont een bloeistengel van een cyclamen, waaraan zich ook een blad bevindt; volgens een der aanwezige leden komt deze afwijking vaker voor..